

Sajtóprés

Ha az 1944 és 1948 közötti időszak a lapalapítások kora volt, s az ezt követő évtizedek a megerősödést, a vajdasági magyar olvasóhoz való közelebb kerülést – vagy éppen a tőle való eltávolodást – jelentették, akkor az 1990 és 1993 közötti korszak a leépítés, a vajdasági magyarok tájékoztatása elleni kíméletlen támadások korszaka, a pusztulás lehangoló képe.

Mindennek a baljós előszele már 1962-ben ott volt a levegőben, amikor „meghalt egy lap, a legolvasottabb, a legjobban szerkesztett, a legelevenebb gyermeklap, amelyből nem áradt dohos iskolaszag és együgyű didaktika, s mégis – vagy talán éppen ezért – jól nevelt az ügy szeretetére, jól tanított történelmet és állattant, fizikát és csillagászatot, mert nem a ‚métier‘ fásultságával, hanem az esztétikai szabadság elvei szerint tette, s mert, Péterfi Jenővel szólva – játszani tudott és játszani mert a gyermek lelkével.”¹

A Bogdánfi Sándor által szerkesztett, öt évet élt színes szép gyermeklap, a *Bukszi* megszüntetése előre vetítette a magyar nyelvű tájékoztatás ellen – a vajdasági magyarság ellen – készülő durva balkáni támadásokat.

Az ötvenes évek végén persze mindez még nem látszott. Több évi építkezés után 1957-ben új hajlékot kapott a Magyar Szó, jelentős intézményt a magyarság: korszerű nyomdával felszerelt sajtópalotát, amely 1958. április 9-én vette fel a Forum nevet. Nemcsak a Magyar Szó készült itt, hanem a magyar lapok és folyóiratok és a jugoszláviai magyar könyvek többsége is.

A *Magyar Szó*, amelyet egyik alapítója, Lévay Endre egy interjúban a Kárpát-medence legjobban szerkesztett napilapjának nevezett, híven tükrözi a délvidéki magyar értelmiség tévelygéseit és egy részének kései ocsúdását: évtizedeken át – egy-két kivételtől eltekintve – engedelmesen szemet hunyt a hatalomnak a magyarsággal és a másként gondolkodókkal szemben elkövetett gaztettei felett, míg végül az elmúlt években lerázta magáról az egypártrendszer igáját, s ha nem is következetesen, de végre teret mert adni azoknak az írásoknak és témáknak, amelyek a vajdasági magyarság sorskérdéseiben foglalnak állást.

Tünetértékű a lap közelmúltjára nézve az a „vallomás”, amelyet a kumroveci pártiskolában alaposan felvértezett Erdélyi Károly, aki egy évtizeden át volt a Magyar Szó

¹Szeli István: Egy lap halálára. Történeti történelem. – 287. l.

főszerkesztője, mondott tollba Biacsi Antalnak, a 7 Nap főszerkesztőjének a napilap negyvenéves jubileuma alkalmából:

„Nem szabad túlértékelni az újság szerepét. Az elkötelezett, dolgozó központú napilap is csak része a politikai rendszernek. (...) A Szocialista Szövetség politikai napilapjának szembe kell szállnia azokkal a jelenségekkel és magatartási formákkal, amelyek a nacionalizmusban, a dogmatizmusban, a klerikalizmusban, a liberális és újbaloldalis elhajlásokban, a technobürokratizmusban és más osztályidegen ideológiában gyökereznek.”²

Erdélyi Károly és az általa irányított Magyar Szó évtizedeken keresztül kérlelhetetlenül szembe is szállt mindazzal, ami a vajdasági magyarságot kiközökentette volna letargiájából és rádöbentette volna alárendelt helyzetére. Erdélyi Károly a titói bársonyos diktatúra egyik leggátlástalanabb kiszolgálója volt. Nem csoda, hogy amikor az egypártrendszer szégyenlős meghátrálása közepette írásai által megpróbálta magát ismét visszalopni a Magyar Szóba, az olvasói felháborodás hullámai szinte elborították a Közös Íróasztalunk című rovatot.

Jellemző viszont, hogy Németh István író-újságíró, a Magyar Szó és a délvidéki magyarság egyik legkiválóbb publicistája, akit a 7 Nap ugyancsak a napilap negyvenedik évfordulója alkalmából szólaltatott meg, egészen másban látta a kisebbségi újság és újságíró feladatát, elhivatottságát, mint a főszerkesztő:

„Tisztában vagyok vele, hogy politikai napilapnál dolgozom, de akkor is tartósabb erkölcsi értékeket szeretnék szolgálni, mint a napipolitika. (...) Meggyőződésem, hogy lehetne sokkal jobb, színvonalasabb. Olyan napilap, amely nemcsak a politikai struktúrához, de az olvasóhoz is közel áll. (...) Kárpótlás a számomra, hogy pontosan tudom, mit akarok, s ezt csinálom. Hírt adhatok ezekről a – Pilinszky gondolatával élve – világ peremére szorult dolgokról. Így valamiképpen nyoma marad a Magyar Szó hasábjain annak a világnak, amelyet újságíróként járok már harminc éve. Nyoma kell, hogy maradjon: itt voltunk és itt éltünk, így gondolkodtunk, így éreztünk.”³

Németh Istvánnak és a hozzá hasonló tartású újságíróknak, íróknak köszönhette a Magyar Szó, hogy a legdurvább vagy legalattomosabb hatalmi és főszerkesztői terror idején is volt néhány oldala, egy-két hasábjaja, amely segítette megtartani a lelket a délvidéki magyar olvasóban.

A Magyar Szó – és általában a magyar nyelvű tájékoztatás – elleni hajsza a joghurtforradalomnak nevezett puccs diadalra jutása utáni időszakban, a nagyszerb nacionalizmus fellángolását követően kezdődött el. Az üryget egy kölcsönvett írás szolgáltatta, amely alaposan leszedte a keresztvizet dr. Radoman Božovićról, a szabadkai kommunisták akkori vezetőjéről, aki azóta szédületes politikai karriert futott be: köztársasági kormányfő, majd a szövetségi parlament elnöke lett – kizárólag gátlástalanságának és Milosević elnököt mindenben kiszolgáló ténykedésének köszönhetően. Durva és elvtelen támadások érték a lapot és főszerkesztőjét, Csorba Zoltánt. A laptanács elnöke, dr.

²Biacsi Antal: Jobban, gyorsabban, megbízhatóbban... 7 Nap, 1984. december 28.

³Dudás Károly: Szítva szítottunk gyertyalángot. 7 Nap, 1984. december 21.

Szám Attila, Radoman Božović kipróbált kádere tétovázás nélkül kenyéradó gazdája pártjára állt, s csatlakozott a Magyar Szót minden eszközzel megfojtani igyekvőkhöz. A hatalom számítása azonban nem vált be: a szerkesztőség, a laptanács és az olvasók közös táborba szerveződve ellenálltak a legalattomosabb támadásoknak is. A háborús-kodás még jót is tett a lapnak: közelebb hozta az olvasóhoz, a vajdasági magyarság szaporodó gondjaihoz. 1990 márciusában például, *Magyarok Vajdaságban* címmel olyan tematikai különszámot jelentetett meg Burányi Nándor tollából, Sebestyén Imre szerkesztésében, amely szokatlan nyíltsággal és alapossággal szólt a kisebbségi sorba kényszerített délvidéki magyarság elmúlt hetven esztendejéről.

A lapnak erről a korszakáról írja Ágoston András, a VMDK elnöke: „A Magyar Szó ebben a politikai pillanatban bizonyára a vajdasági magyarság egyik legfontosabb intézménye..., mert most, fennállása óta először, teret ad azoknak az írásoknak és témáknak, amelyek a vajdasági magyarság sorskérdéseit taglalják. Tevékenységével hozzájárul a vajdasági magyarság nemzeti öntudatának felébredéséhez, politikai látásmódjának kialakításához.”⁴

Más kérdés viszont, hogy a Magyar Szó sem ekkor, sem pedig az ezt követő embert próbáló időszakban nem állt oda teljes lélekkel a vajdasági magyarság túlnyomó többsége által támogatott autonómia-koncepció mellé, amely pedig e közösség megmaradásának egyetlen biztos záloga. Csorba Zoltán főszerkesztő meg, miután becsülettel megvívta harcát a hatalommal, elvonult egy szélárnyékos helyre: budapesti tudósítónak.

Azokra, akik itthon maradtak, zord idők következtek. A nacionalizmustól egyre inkább elvakuló hatalom, néhány ritka kivételtől eltekintve, a saját párthíveit nevezte ki a tájékoztatási eszközök élére, olyan egyéneket, akik gátlástalanul kiszolgálják a hatalmon levőket. A Magyar Szó 1990. október 3-án tiltakozása jeléül csupán hat oldalon jelenik meg, elsőoldalas írása pedig a **MERÉNYLET A SAJTÓ ELLEN** címet viseli. A napilap volt főszerkesztői teljes támogatásukról biztosítják a szerkesztőséget, Gojko Djogo neves szerb költő pedig nyílt levélben tiltakozik a Magyar Szót ért *kulturális erőszak* ellen.

Mindez a legkisebb mértékben sem hatja meg a hatalmat. Módszeresen csökkenti a „rebellis” magyar újságoknak nyújtott anyagi támogatást, s 1993. március 14-én, a magyar szabadságharc ünnepének előestéjén a nagy múltú napilap helyett röplap jelenik meg, amelyen a szerkesztőség értesíti olvasóit, hogy „A hatalomnak sikerült megszüntetnie a Magyar Szót. Elérte célját.” Másnap, a szabadságharc évfordulóján hasonló röpirat tudósítja az olvasótábor, hogy „...az alapító... gyakorlatilag megszünteti a fél évszázados Magyar Szót, az alkotmány rendelkezéseire fittyet hányva megfosztja a kisebbséget az anyanyelvű napisajtótól, amibe sem a szerkesztőség, még kevésbé olvasótábor, a vajdasági magyarság nem törődhet bele.”

⁴Ágoston András: Nemzeti érdek és sajtószabadság. Magyar Szó, 1990. augusztus 19.

1993. március 17-én négy napos szünet után újraindul a Magyar Szó, a szerkesztőség beszámol a szomorú helyzetről. Azóta a legnagyobb bizonytalanság közepette, alapítványi támogatással, összekoldult kölcsönpapíron jelenik meg a vajdasági magyarság egyetlen napilapja, a legutóbbi időben hetilappá zsugorítva már csak csütörtökön és vasárnap. A szerkesztőség a külső politikai nyomás és a belső csoportérdekek hatására továbbra sem támogatja az érdekvédelmi szervezetnek azt a kezdeményezését, hogy a VMDK Tanácsa ideiglenesen, a magyar autonómia kisebbségi tanácsának megalakulásáig vállalja az alapító feladatait és az azzal járó politikai kötelezettségeket, így a napilap továbbra is a gyakorlatilag nem is létező Vajdaság Autonóm Tartomány Képviseletének lapja – állami lap, szinte minden állami támogatás nélkül.

(A Magyar Szó főszerkesztői: Kek Zsigmond, Rehák László, Vébel Lajos, Varga László, Vukovics Géza, Kalapis Zoltán, Petkovics Kálmán, Erdélyi Károly, Sinkovits Péter, Csorba Zoltán, Kubát János, Bálint Sándor.)

A *7 Nap* története ugyanúgy tele van tévelygésekkel, mint a Magyar Szóé. S akárcsak a napilap esetében: amikor a hatalommal szemben megvédte szabadságát és az írott szó becsületét, s kezdett felnőni a vajdasági magyarság sorskérdéseihez, elsorvasztotta, majd végleg megszüntette a nagyszerb politika.

A *7 Nap* története 1946. augusztus 9-én kezdődött, amikor megszűnt Gál László közkedvelt humoros lapja, a *Grimasz*, és az illetékesek úgy döntöttek, hogy *7 Nap* címen új, magazinszerű hetilapot adnak ki helyette.

Első száma 24 oldalon 1950. október 4-én hagyta el a nyomdát Újvidéken. Rövid újvidéki korszak után Szabadkára költözött a *7 Nap*, első itteni száma 1953. március elsején jelent meg. „Az átköltözéssel kedvező kilátások nyíltak arra”, írja Petkovics Kálmán, „hogy a ‚szerzők szöcsöve’ életközben munkálkodó tartományi jellegű politikai hetilappá fejlődjék.”⁵ 1956-ban már 15 000, 1960-ban pedig 21 000 példányban jelent meg, s ennek 98 százaléka (!) vevőre talált. Ezekben az években a jugoszláviai magyar írók túlnyomó többsége publikált a *7 Nap*ban. Az 1970. január elsején kiadott újévi számban nem kevesebb, mint 73 szerző szerepelt, s a lap szenzációja a világhírű marxista filozófussal, Lukács Györggyel készített interjú volt.

Az olvasókkal való folyamatos kapcsolattartás eredményeként az 1971. január elsején megjelent 52 oldalas újévi számot már 51 215 példányban nyomtatták ki. Ennél is fontosabb talán, hogy a hetilap a nyár folyamán több alkalommal is keményen szembe szállt a Szabadkán is erősödő magyarelles megnyilvánulásokkal. A következmény – természetesen – az lett, hogy a párt és a szolgálatában álló jugoszláv sajtó nem a magyarelles nacionalistákat, hanem az ügyet szóvá tevő *7 Napot*, s egy hasonló kiállítás miatt a Magyar Szót marasztalta el.

1975. december 26-án 32 újságoldalon, 14 kis oldalas melléklettel (RTV műsor) és tarka falinaptárral elhagyta a nyomdát a színes *7 Nap* első száma. Ezekben az években kettős újság létezett: zsugorodott a „nagylap” és bővült a melléklet. 1984. április 6-án

⁵Petkovics Kálmán: A *7 Nap* útja. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1986. – 23. l.

aztán 68 oldalon, 55 330 példányban mutatkozott be az új színes családi magazin, a „jövő 7 Napja”. Főszerkesztője Biacsi Antal volt. A hetilap szórakoztató tartalmával, a délvidéki magyarság életéről írt riportjaival, színes tárcáival, szókimondó cikkeivel az olvasók kedvenc újságja lett.

1990 őszén a „joghurtforradalommal” kiugrott, már emlegetett Radoman Božović, a „Vajdaság főszerkesztője” az objektív tájékoztatásra és a pártonkívüliség fontosságára hivatkozva egyik legmegbízhatóbb párthívt, a Békéscsabáról Szabadkára vetődött Savović Margitot nevezte ki a nagy hagyományú hetilap főszerkesztőjévé, azt a kommunistából szocialistává vedlett pártfunkcionáriust, aki egyetlen napot sem töltött az újságírásban, s aki a jelen pillanatban szövetségi kisebbségügyi miniszterként keseríti a vajdasági magyarság életét.

A délvidéki magyar sajtó történetében – s a jugoszláv újságírás történetében – eladdig nem tapasztalt dolog történt: a szerkesztőség egy emberként ellenállt, s a sajtó szabadságát védve sztrájkba lépett. „*Szívós újságírók, szemben a hatalommal*”, jellemzi a 7 Napban előállt helyzetet a Magyar Szóban 1990. október 7-én megjelent írás alcíme. Két nappal később ugyanitt látnak napvilágot a léteért küzdő hetilap újságírójának megrázó sorai:

„Néhány évvel ezelőtt meghalt az apám. Néhány napra rá riportot akartam írni. Órákig ültem az íróasztalnál, de egy épkézláb mondatot nem tudtam papírra vetni. Állandóan apám haláltusájának képsorai tolokodtak elém...

Most, hogy Vajdaságban meghalt a szabad sajtó, ismét hiába ülök az íróasztalomhoz. A szavak magatehetetlenül vergődnek... Inkább elhallgatok, de nem leszek a sajtótípró dr. Radoman Božović helytartó elvtárs csatlóskormányának csatlós újságírója...”⁶

A 7 Nap 1990. október 10-én bejelentett sztrájkja ma már külön sajtótörténeti fejezet. Azzá tette az olvasók mérhetetlen ragaszkodása és biztatása, az újságíró társak – nemcsak magyarok: belgrádiak, szarajevóiak, zágrábiak, ljubljanaiak! – szolidaritása. Ma már sajtótörténeti ereklyének számít a 7 Nap 1990. október 21-i számának gyászkeretes címdala, amelynek üresen tátongó közepét színes gyermekrajzokkal népesítették be a kis olvasók, s visszaküldték a szerkesztőségnek – biztatásul, bátorításul, s amelynek 3. oldalán az erőt adó olvasói levelek mellett ott van Stanislav Sigulinski mérnök üzenete is: „Szabadkai szerbként támogatlak benneteket. Maradéktalanul, a végsőkig. Hosszú ideje rendszeresen olvasom a 7 Napot, és az, ami veletek most történik, büntény az emberek ellen. Ezek az embertelen, egyértelműen antidemokratikus és civilizálatlan módszerek erőt kell hogy adjanak ahhoz, hogy kitartsatok. Zsarnokság ez a javából. Baráti társaságomból hirtelen öt-hat nemzetiségű embert számoltam össze, de mindannyian veletek vannak... Ki kell tartani.”

Sajtótörténeti ereklye ma már a 7 Napnak az a „kék címdala” is, amelyen Zoran Odićnak, a szarajevói *Oslobodjenje* című lap újságírójának telefax üzenetét közli a szerkesztőség (hol van már Szarajevó, hol az *Oslobodjenje* – székházát szétlőtték a sajtó

⁶Roncsák Alexander: *Nem megy. Magyar Szó*, 1990. október 9.

szabadságát is eltiporni szándékozó haramiák –, hol lehet Zoran Odić?): „Ne hagyják magukat, mert amit megőrizni próbálnak – az újságírás és az újságírók méltósága, a szakma becsülete és tekintélye nemcsak az önök ügye, hanem mindannyiunké, hiszen lehet, hogy holnap már azt kell tennünk, amit önök ma csinálnak. Az újságnak meg kell jelennie, az újságíróknak írnia kell, de csak szabadon, lelkiismeretével és tudatával összhangban. Az újságnak, amelyet a hatalom ír... nem szabad megjelennie. Nagyon szeretem magukat... barátjuk, Zoran Odić.”

A szerkesztőség állhatatossága végül is győzedelmeskedett: Savović Margit és az őt buzgón támogató hatalom megfutamodott, a 7 Nap a szerkesztőség által támogatott Csordás Mihály irányításával újra megjelent. Ideiglenesen legalábbis. Mert 1991 márciusában már ismét sztrájkolt a szerkesztőség. Ezúttal a hatalom egy másik janicsárjának, Vlaovics József tartományi tájékoztatási pótminiszternek főszerkesztővé (komiszárrá) való kinevezése ellen.

A hatalom és annak gátlástalan kiszolgálója ismét csúfos meghátrálásra kényszerült, a 7 Nap szerkesztőségének példa nélkül való bátor kiállása visszaadta a vajdasági magyar olvasónak a hiteles tájékoztatás iránti, korábban többször is megingott hitét. A szüntelen hadakozás azonban fokozatosan felőrölte a szerkesztőség erejét, csökkent a lap színvonala, s ennek következtében, meg az általános elszegényedés következményeként a példányszáma is (16 500), a hatalom bosszúja következtében teljesen elapadt a társadalmi támogatás⁷, s a nagy múltú 7 Nap egyik napról a másikra, anélkül, hogy búcsút vehetett volna az olvasótól, megszűnt. Utolsó száma 1993. augusztus 6-án jelent meg, fedőlapján a beszédes IDŐÖSSZEOMLÁS címmel. „Ma nem jelent meg a 7 Nap”, írta Németh János a Magyar Szó augusztus végi számában. „Nem jelenik meg a jövő héten sem... A 7 Nap eddig a péntekig tudott ellenállni... És így állva, szálfaegyenesen hal meg ezen az augusztus 20-án.” Szent István napján.

A szerkesztőség nagy többsége azonban ismét döntő lépésre szánta el magát: határozott mozdulattal elmetszette az eddig oly sok bajt okozó állami köldökzsinórt, s *Új Hét Nap* néven magánlapot indított – a vajdasági magyar olvasó hetilapját.

(A 7 Nap főszerkesztői: Hock Rezső, Steinitz Tibor, Nagy Ferenc, Kolozsi Tibor, Grósz György, Petkovics Kálmán, Brenner János, Mészáros Zakariás, Biacsi Antal, Csordás Mihály.)

A *Képes Ifjúság* – a vajdasági magyar fiatalok hetilapja – sajátos helyet foglal el és megkülönböztetett figyelmet érdemel a délvidéki magyar sajtó történetében. Fennállásának első időszakában lapsorstársaihoz hasonlóan sokszor csupán a szerbhorvát nyelvű „alaplap” tükörfordítása volt, hogy aztán a „hatvanas évek végére, a hetvenes évek elejére határozottabb irányvonalat vegyen, és a jugoszláviai magyar sajtón belül ő képviselje a ”bátor hang”-ot az időszerű és súlyos társadalmi kérdések napirendre tűzésében, egyúttal pedig a symposionisták gyakran nemzetföldröttinek mutatkozó „koz-

⁷A tartományi költségvetés támogatása 1972-ben még 33,4 %-át tette ki a lap jövedelmének, 1993-ban már csak 2,18 %-át.

mopolitizmusát” és „jugoszlávságát” ellensúlyozva fokozott érdeklődést tanúsított a nemzetiségi lét kérdései iránt.⁸

A Képes Ifjúságnak ez a magatartása egyrészt ifjúsági jellegéből, a fiatalság minden óvatosságát, méricskélést elvető lendületéből fakadt, másrészt abból a tényből, hogy a szerkesztőségben hosszabb vagy rövidebb időt eltöltött a vajdasági magyar irodalom és publicisztika élgárdájának szinte minden tagja. Szeli Istvántól kezdve, Fehér Ferencen, Németh Istvánon, Deák Ferencen, Podolszki Józsefen, Domonkos Istvánon át Tari Istvánig. Hosszú időn keresztül itt dolgozott a délvidéki magyar szociófotózás első számú egyénisége, Dormán László, éveket töltött itt el Ágoston András, a VMDK elnöke, s e sorok írója is nem kis szerencséjének tartja, hogy 1970 és 1983 között részese lehetett a Képes Ifjúság legkeményebb korszakának. A hetilap ilyen arculatának kialakításában döntő szerepe volt Hornyik Miklós főszerkesztőnek. Mi sem jellemzőbb a Képes Ifjúságnak erre a korszakára, mint hogy az említett szerzők itt megjelentetett legjobb írásai rendre köteté szerveződtek.

Volt olyan száma a Képes Ifjúságnak – az 1971. szeptember 15-i például –, amely három oldalas nagyriportot közölt a mind jobban beolvadó szerémségi magyarokról (Dudás Károly: Mi marad végül Maradékon), két oldalt a horvátországi szórványmagyarok végnapjairól (Podolszki József: Csakugyan négy temetője van-e egy falunak?), éles hangú glosszát a szabadkai magyarellenes sovíniszta kilengésekről, s a beszédes Eszmélet című művelődési rovat tanulmánya is az egyetemes magyar irodalom és a határon túli magyar irodalmak viszonyát taglalja. Nagy dolog volt ez 1971-ben!

Nem túlzás azt állítani, hogy itt csírázott ki a VMDK megalakításának gondolata is, hiszen a fenti névsorból hárman is döntő szerepet játszottak az érdekvédelmi szervezet létrehozásában és annak kiteljesedésében.

A Képes Ifjúság ebben a korszakában a vajdasági magyarság egyik legfontosabb – ha nem a legfontosabb! – lapja volt, hiszen hathatósan segítette a felnőtte válásban. Egyénnek és közösségnek egyaránt. Jellemző, hogy elsősorban nem is a tizenévesek olvasták, hanem a huszonéves fiatalok, sőt az idősebb értelmiségiek is. Később egyre több lett benne a „kötelező hordalékanyag”: az ifjúsági munkavállalásokról, a Tito-stafétáról meg a néphősökről írt riport – magyarán ellaposodott. A hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején aztán a hatalom az Ifjúság összekovácsolódott gárdáját is szétzilálta.

A későbbiek során klasszikus ifjúsági lappá formálódott: fiatalos hangú, könnyed cikkeket, riportokat közölt az ezredvég tizenéveseinek életéről. A legújabb délszláv háború kitörése és borzalmi ismét erőteljesen a valóság felé fordították: az erőszakkal frontra hurcolt vajdasági magyar fiatalemberek levelei, vallomási értékes dokumentumai ennek az embertelen kornak. A Képes Ifjúság megjelenése – akárcsak a többi vajdasági magyar lapé – kétségessé vált. A lap főszerkesztője 1991-ben nyílt levélben fordult a közvéleményhez: „Ne hagyjuk veszni a magyar nyelvű sajtócsalád egyik

⁸Podolszki József: Sokarcú Ifjúságunk. 7 Nap, 1985. március 15.

hányatott sorsú gyermekét... Talán ez az utolsó alkalom, hogy megmentjük az egyetlen jugoszláviai magyar nyelvű ifjúsági lapot. Segítsenek!”⁹

E lap szerkesztősége a vajdasági magyar nyelvű tájékoztatási eszközök közül elsőként – mind ez idáig egyetlenként – kérte, hogy a szerb szocialista hatalom helyett a magyar érdekvédelmi szervezet legyen az alapítója, a hatalom azonban nem hajlandó kiengedni a markából. Megjelenése, akárcsak a többi kisebbségi lapé, továbbra is teljesen bizonytalan.

A *Dolgozók*, a magyar nyelvű szakszervezeti lap negyvenhárom évi megjelenés után 1990 őszén szűnt meg, alapítója, a Tartományi Szakszervezeti Tanács nem volt hajlandó tovább pénzelni.

Helyébe már 1990-ben a *Családi kör* független hetilap lépett, amelynek alapítója a Forum és a Dolgozók Kft. A Családi kör színes borítólappú, olvasmányos hetilap, sok érdekességgel, fejtörővel és rejtvennyel – gondúzó a vészesen fogvatkozó vajdasági magyar olvasónak. Munkatársai között jeles frókat és újságfrókat találunk, megbízott igazgatója Habram Mária, felelős szerkesztője Fazekas András.

Mirnic Zsuzsa főszerkesztő már 1990 tavaszán felhívta rá a sajtóban a figyelmet, hogy veszélybe került a *Jó Pajtás* gyermeklap és a *Mézeskalács*, a legkisebbek újságjának megjelenése. 1993 őszén aztán bekövetkezett az, amitől éveken keresztül rettegett a vajdasági magyar gyermektársadalom. „...47 év után megértük azt is, hogy szeptember 1-jén úgy kezdődött a tanév, hogy a kisdiákok asztalán nem volt ott elmaradhatatlan újságjuk, a *Jó Pajtás*, az óvodásokén pedig a 38 éves *Mézeskalács*. Egyenként lőnek ki bennünket – mondja Mirnic Zsuzsa, a *Jó Pajtás* főszerkesztője –, a vajdasági magyar sajtót. Hajszálon függ mindannyiunknak az élete.”¹⁰

A Magyar Szó egymás után jelenti be, hogy a már korábban megszüntetett *Bánáti Híradó*, *Topolya és Környéke*, *Temerini Újság*, *Becsei Újság* szomorú sorsára jutott a délvidéki magyarság életében fontos szerepet betöltő két vidéki melléklete: a *Tiszavidék* és a *Dunatáj*. A leépítés, a pusztulás képei mindenütt...

1992. decemberében anyagiak hiányában megszűnt a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének lapja, az 1990. szeptember 15-én induló, Csorba Béla által szerkesztett *Hírmondó* is, amely pedig sokkal több volt egy politikai szervezet belső közlönyénél: a vajdasági magyarság legfájóbb gondjaival, sorskérdéseivel foglalkozott.

Volt egyszer egy *Pannon Hírlap* is, a vajdasági magyarság első független napilapja, amelynek bemutatkozó száma 1991. március 21-én jelent meg Szabadkán, s amely igen nagy ambíciókkal indult. „Új napilap a vajdasági magyar olvasó szolgálatában.” (Igazgató-cégtulajdonos Somogyi Péter, főszerkesztő Mucsi Géza, majd Valihora István.) Élt néhány hetet. Szegeden nyomták, s a hatalom lehetetlenné tette számára a határon való átkelést, azt, hogy időben eljusson olvasóihoz.

⁹Zoran Šećerov: S. O. S. Magyar Szó, 1991. február 3.

¹⁰Farkas Zsuzsa: Egyenként lőnek ki bennünket? Magyar Szó, 1993. szeptember 19.

Valahogy tartja még magát a *Zombor és Környéke*, a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület kiadásában 1992 óta megjelenő közéleti havilap (megbízott főszerkesztője Fridrik Cirkl Zsuzsa) és a temerini székhelyű, szintén 1992 óta megjelenő független kéthavi hír- és képmagazin, a *Vajdasági Hírnök* (alapító és kiadó Dujmovics György), amely figyelemmel kíséri a vajdasági magyarság életének minden területét.

S erőteljesen tartja magát, dacol a körülmények és a hatalom viharával a *Napló*, a délvidéki magyarság egyik legfontosabb sajtóorgánuma. A szabadelvű hetilap első száma 1990. május 9-én jelent meg Szabadkán, alapító igazgatója és főszerkesztője Bódis Gábor és Németh Árpád, jelenlegi megbízott főszerkesztője Keszég Károly.

A naplósok *Kik vagyunk, mit akarunk?* című bemutatkozásukban egyértelműen megfogalmazták célkitűzéseiket, amelyekhez azóta is következetesen tartják magukat. „Mi nem akarunk szabadságharcosok lenni, sőt a szabad sajtó bajnokai sem. Csupán tisztességesen szeretnénk tájékoztatni a magyarul olvasókat és értőket. A Nagy Politikáról és mindennapi dolgainkról egyaránt.”

Már az első szám közli Cseres Tibor Bezdáni ember című „tabuírását”, a VMDK-nak az Akadémiához intézett levelét a vajdasági magyarság ellen elkövetett atrocitások ügyében, és Vicei Károly börtönlevelét.

A *Napló* kemény ellenzékiisége, a vajdasági magyarság legfontosabb kérdései iránti elkötelezettsége azóta is változatlan.

A Belgrádi Televíziónak 1968. január elsejétől 1973-ig napi magyar informatív adása volt, vasárnap faluműsora, gyermek- és művelődési műsora. A főszerkesztői tisztet Fejős István töltötte be.

Az *Újvidéki Rádió és Televízió* 1971-ben alakult meg, a televízió ötnyelvű adása 1975. november 26-án indult. A magyar műsor főszerkesztője Szerencsés József volt.

Az ötnyelvű televízióban éveken keresztül jelentős teret kapott a magyar adás, amely a műfaj követelményeinek megfelelően igyekezett hiteles tájékoztatást nyújtani a vajdasági magyar néző számára. Aztán itt is elkezdődött a leépítés, a szófogatlan munkatársak szélnek eresztése, a hatalmat mindenben kiszolgálók trónra tiltetése.

Sokasodnak a gondok az *Újvidéki Rádió* magyar szerkesztőségében is. A szerkesztőség még 1991 márciusában levelet intézett a köztársasági és a tartományi képviselőházhoz: „az Újvidéki RTV műsortanácsának és ügyviteli bizottságának döntése alapján 1991. március 4-től az Újvidéki Rádió 236,4 méteres középhullámhosszán 18 óra 20 perctől 24 óráig és reggel 5-től 7 óráig megszűnt a nemzetiségi műsorok sugárzása... Az intézkedéssel jelentősen csökkent a nemzetiségi műsorok hallhatósága Vajdaságban és Vajdaságon kívül...”

Mivel Szerbia mint állam alkotmányával is szavatolja a nemzetiségi jogokat, kérjük a Köztársasági Képviselőházat, hasson oda, a Tartományi Képviselőházat pedig intézkedjen, hogy az említett terminusokban a nemzetiségi műsorok visszakerüljenek a középhullámhosszra.”

Azóta is „intézkednek”. A tájékoztatásban is hatalomra került nagyszerb nacionalistáknak sokkal fontosabb a „szerb igazság” terjesztése minden létező hullámhosszon, mint a kisebbségi műsorok léte vagy nemléte.

A szorongatottság és a munkatársak tömeges elvándorlása miatt 1993 őszére olyanira súlyossá vált a helyzet, hogy a sok éve főszerkesztősködő Gion Nándor benyújtotta lemondását.

Az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségének helyzete még reménytelenebb, a hiteles tájékoztatásra való esélye még elenyészőbb. Hiába emelték fel többször is a szavukat a hivatás becsületét és az emberséget védő munkatársak, erőltet hangjuk beleveszett a szerbiai Televízióban kötelezővé tett háborús uszítás zsvivájába. Nagyon sokan belefáradtak a reménytelen birkózásba, végérvényesen hátat fordítottak az Újvidéki Televíziónak. Akik maradtak, megpróbálják elfeledtetni a nézőkkel a fekete-korszakot (Fekete Elvira csetnikpárti főszerkesztő idejében a magyar adások is kezdtek a háborús uszítás szolgálatába állni), s „ahogy lehet” alapon, úgy-ahogy tisztességesen tájékoztatni.

1993 elején az Újvidéki Televízió igazgatójának döntése értelmében csökkentették a kisebbségi adások műsoridejét. A bejelentés óriási felháborodást váltott ki a vajdasági magyarság körében.

A topolyai községben aláírásgyűjtést szerveztek a kisebbségi műsorok csökkentése miatt, a felháborodás egyre fokozódott. A hatalom nem akarta túlfeszíteni a húrt, visszavonta a kisebbségellenes döntést. A megpróbáltatásnak azonban még nincs vége. Az Újvidéki Televízió magyar szerkesztősége – a rádióhoz és a vajdasági magyar lapokhoz hasonlóan – nemcsak a katasztrofális gazdasági körülményekkel, hanem a kisebbségellenes szerb hatalommal is élethalálharcot vív megmaradása érdekében.